

فرشته رضیان | معلم، شهر همدان

نماز

از منظر امام رضا علیه السلام

تأثیرات مهم تکوینی، تشریعی و تبلیغی نماز

دارد (گنجینه معارف، ۵: ۲۱۵۷) که حاکی از اسرار گران‌سنگی

است که در این واجب الهی نهفته است.

یادآوری می‌شود تشریع نماز در ادیان قبل از اسلام نیز بوده

اما بدیهی است که کیفیت نماز در آن‌ها تفاوت داشته است.

نکته زیباتر این است که در سوره مبارکه اسرا به تسبیح و پاک

دانستن خدا از هر عیب و نقص در عالم تکوین اشاره می‌شود.

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَ الْأَرْضُ وَ مَنْ فِيهِنَّ وَ إِنْ مِنْ شَيْءٍ

إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَ لَكُنْ لَا تَنْفَقُهُنَّ تَسْبِحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا

غَفُورًا (الإسراء ۴۴/۴۴) آسمان‌های هفت‌گانه و زمین و کسانی که

در آن‌ها هستند همه تسبیح او می‌گویند و هر موجودی تسبیح

و حمد او می‌گوید؛ ولی شما تسبیح آن‌ها را نمی‌فهمید؛ او بربار

و آمرزنده است.

اشاره

در این مقاله تأثیرات تکوینی، تشریعی و تبلیغی نماز از

دیدگاه امام هشتم علیه السلام مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مقدمه

در این مقاله آثار نماز را در زیبایی چهره، امور دنیوی، افزایش

هوش و حافظه و بهداشت جسمی و روانی مورد پژوهش قرار

دادهایم. سپس تأثیرات نماز را در نظام و مقررات اجتماعی،

اقتصادی، حقوقی و اخلاقی را بیان کرده‌ایم. همچنین به

تأثیرات تبلیغی نماز در فرد و جامعه و کاهش جرایم و افزایش

نشاط اجتماعی پرداخته‌ایم.

امام رضا ع در اهمیت نماز می‌فرماید: نماز چهارهزار باب

حضرت امام رضا درباره فلسفه نماز جماعت می‌فرماید: «نماز جماعت باعث می‌شود مؤمنان یکدیگر را به نیکی و تقوایاری نمایند و از معصیت‌های الهی بازدارند»

همراه است، نشاط روحی نیز به وجود می‌آورد. در پایان این بحث، در مورد فایده ورزشی نماز نیز نکته‌زیر را خاطرنشان می‌سازیم.

حرکات اجباری‌ای که در نمازهای شبانه‌روز صورت می‌گیرد ۱۱۹ مورد است. این حرکات که موجب حرکت سریع تر خون و تقویت دیوارهای ضعیف ساق‌های پا می‌شود از بیماری‌هایی نظیر «دولال‌الساقین» جلوگیری می‌کند. (پژوهشی در اعجاز علمی قرآن: ۴۲۶)

برخی نویسندها، مثل محمد سامی محمد علی نیز، در مورد آثار تمرینی و ورزشی نماز سخن گفته‌اند و تحریک عضلات بدن، نشاط قلب و گردن خون، تقویت عضلات رگ‌ها و تقویت مغز را از آثار آن شمرده‌اند. (همان)

دکتر دیاب و دکتر قرقوز با ذکر آیه ۲، سوره مؤمنون (الذین هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاسِعُونَ) خشوع را وسیله‌ای برای رشد قدرت تمرکز حواس در انسان معرفی می‌کند که می‌توان از آن در تمام مراحل زندگی بهره برد. (همان)

تأثیرات مهم تشریعی نماز از منظر رضوی

۱. تأثیر نماز در نظام و مقررات اجتماعی

نماز روح جامعه را توحیدی می‌کند. حضرت امام رضا^ع در بیان علت تشریع نماز می‌فرماید: آنها إِقْرَارٌ بِالرُّبُوبِيَّةِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ حَلْعُ الْأَنْدَاد: نماز اقرار به ربویت حق و خلع انداد و اضداد از است. (علل الشرایع، ۲: ۴۸ و ۵۱ و ۳۲۲)

مادامی که آحاد جامعه خدای متعال را در روابط و مناسبات اجتماعی خویش حاضر و ناظر در اعمالشان بدانند این نگرش، در تعاملات اجتماعی آنان تأثیر بهسازی می‌گذارد و موجب می‌شود تا مقررات و قوانین اجتماعی را براساس نگرش توحیدی وضع نماید و در این صورت اضطراب، التهاب و استرس جامعه به حداقل می‌رسد.

۲. تشریع نماز و رابطه آن با نظام اقتصادی

حضرت رضا^ع شرط نزدیک شدن به خدا در نماز را، پرهیزگاری و تقوای می‌دانند و می‌فرمایند: الصَّلَاةُ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقْيَّٰ: نماز وسیله قرب هر پرهیزگار است. (من لایحضره الفقیه، ۱: ۳۱۴) تقوای جنبه‌های مختلفی را شامل می‌شود که یکی از آن‌ها تقوای در اقتصاد است. در قرآن کریم در بسیاری از آیات نماز، در کنار اقامه نماز از ایتای زکات نیز سخن به میان آمده است. زیرا

گروهی از مفسران معتقد‌ند که این تسبیح و حمد، همان چیزی است که ما آن را «زبان حال» می‌نامیم، حقیقی است و نه مجازی؛ مانند تابلوی بسیار زیبایی که با زبان حال بر ذوق و مهارت نقاش خود گواهی می‌دهد و او را مدرج و شایسته می‌گوید. (ناصر مکارم شیرازی: ۲۸۶) از این مطالب در می‌یابیم که نمازگزاردن انسان که با حمد و تسبیح در عالم تکوین هماهنگ است، گویی برای عالم تکوین نیز آرامش‌بخش است.

تأثیرات تکوینی نماز بر نمازگزاران از منظر امام رضا

● تأثیر نماز در زیبایی چهره

حضرت امام رضا^ع به نقل از پدر و جد خویش می‌فرماید که از حضرت علی بن الحسین^ع سؤال شد، چرا اهل تهجد و عبادت در شب، نیکو منظر ترین مردم‌اند؟ فرمود: زیرا ایشان با خدای خویش خلوت می‌کنند و حق تعالی نیز با نور خودش ایشان را می‌پوشاند. (علل الشرایع، ۲: ۱۸۶ و ۱۸۸)

● برکت دنیوی و مادی نماز

حضرت درباره فایده دنیوی نماز در ذیل بیان فلسفه وجودی آن می‌فرماید: نماز موجب می‌شود تا نمازگزار فزونی (نعمات) دنیوی خویش را طلب نماید. (همان) برای حوادث زمینی، مانند بادهای ترس‌آور و زلزله و نیز برای حوادث آسمانی مانند خسوف، کسوف، نماز آیات واجب گشته و حتی برای طلب باران به اقامه نماز باران تأکید شده است. (گنجینه معارف: ۷۴۳)

آن حضرت^ع خود نماز باران را اقامه کرد، که در تاریخ نقل شده و شگفتی همگان را در پی داشته است.

● نماز باعث تمرکز و آرامش دل‌ها

حضرت علی بن موسی الرضا در ادامه بیان فلسفه وجودی نماز می‌فرماید: أَنَّ عَلَةَ الصَّلَاةِ... وَ أَنْ يَكُونَ ذَاكِرًا غَيْرَ نَاسٍ: نماز باعث می‌شود که فقط متذکر خداوند باشیم و او را فراموش نکنیم.

● نماز و بهداشت جسمی و روانی

در اقامه نماز رعایت بهداشت جسمی توفیقی اجباری است که به‌طور تکوینی بهداشت روانی را هم به‌دبانی دارد.

حضرت در بیان فلسفه غسل و وضو، پاک‌بودن در برابر پروردگار را گوشزد می‌فرمایند و نیز اینکه آثار خواب و کسالت را از انسان برطرف می‌کند و دل و جان او برای قیام در پیشگاه خدا پاکیزه می‌گردد. (عیون اخبار الرضا^ع، ۲: ۱۷۲ و ۱۷۳) این بهداشت جسمی که با استفاده از نعمت حیات‌بخش آب

جماعت، کینه‌ها، کدورت‌ها و سوءظن‌ها را از میان می‌برد. حضرت امام رضا درباره فلسفه نماز جماعت می‌فرماید: «نماز جماعت باعث می‌شود مؤمنان یکدیگر را به نیکی و تقوا یاری نمایند و از معصیت‌های الهی بازدارند.» (گلبرگ‌های تربیت: ۲۸)

نتیجه گیری

با بهره گرفتن از کلام امام هشتم از این مقاله می‌توان نتیجه گرفت:

۱. نماز در سلامت جسم و روح و روان انسان تأثیر بهسزایی دارد (مثل بهداشت و سلامت جسم و آرامش روح و دور شدن از اضطراب)؛
۲. نماز قدرت تمرکز انسان را بالا می‌برد و این خود باعث تعادل روحی و قدرت می‌شود؛
۳. نماز در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، حقوقی و فرهنگی جامعه تأثیر مثبت و سازنده دارد؛
۴. نماز جماعت، دل‌های مردم را به هم گره می‌زند و بهره‌وری را در جامعه بالا می‌برد؛
۵. نماز باعث کاهش جرائم اجتماعی می‌گردد؛ زیرا طبیعت آن، چنان است که حیا را در وجود انسان‌ها بارور می‌سازد؛
۶. نماز جماعت، کدورت‌ها و کینه‌ها را می‌زداید و نشاط اجتماعی را بیشتر می‌کند؛
۷. نماز باعث می‌شود تا مؤمنان یکدیگر را به نیکی و تقوا یاری نمایند؛

پیشنهادها

هشت پیشنهاد به محضر مبارک ارادتمندان امام هشتم تقدیم می‌گردد.

۱. لازم است مرکز معتبری برای تحقیقات علمی جهت نمازشناسی در حوزه طبیعی تأسیس گردد تا کارکرد نماز را در جهان پیشفرته علمی دنیا مورد بررسی و تحقیق قرار دهد.
۲. لازم است در یک مرکز معتبر تحقیقاتی کارکرد نماز در حوزه‌های حقوقی، مدیریت، اقتصاد و فرهنگ با دقت مورد ارزیابی قرار گیرد تا همگان اسرار نماز و تأثیر آن را در زندگی خویش دریابند.
۳. رابطه نماز و روان‌شناسی رابطه‌ای انکارنایذیر است. لذا ضرورت دارد برای کارشناسان مشاوره و روان‌شناسی دوره‌های تخصصی تفسیر نماز گذاشته شود تا با اسرار نماز آشنا شوند و خود اصول علمی روان‌شناسی را با نماز همراه سازند.
۴. برای تبلیغ نماز باید زبان جوانان را شناخت و با زبان آنان نماز را تبلیغ نمود.
۵. آموزش نماز باید از کودکی و با روش‌هایی زیبا صورت گیرد تا ماندنی و مؤثر باشد.

مژروح در

رابطه نماز و روان‌شناسی رابطه‌ای انکارنایذیر است. لذا ضرورت دارد برای کارشناسان مشاوره و روان‌شناسی دوره‌های تخصصی تفسیر نماز گذاشته شود تا با اسرار نماز آشنا شوند و اصول علمی روان‌شناسی را با نماز همراه سازند

مگر می‌شود کسی رابطه خویش را با معبد ببهود بخشد اما از امر خلق خدا غافل باشد!

۶ رابطه نماز با حقوق انسان‌ها

شرط اصلی پذیرش نماز در اندیشه و سیره رضوی، رعایت تقواست. این شرط در هدایت بخشی قرآن نیز مذکور است (ذلک الکتاب لا رَبَّ فِيهِ هُدَى لِّمُتَّقِينَ) (البقره: ۲) یکی از ابعاد تقوا رعایت حقوق انسان‌هاست. لباس نمازگزار و مکان ادای نماز نباید غصبی باشد. اگر در حال نماز بدھکار به سوی نمازگزار بباید، او باید بدھی خود را در حال نماز پردازد.

۷ رابطه نماز با نظام و مقررات اخلاقی

در سخنان گهربار حضرت علی بن موسی الرضا درباره فلسفه نماز آمده است: وقتی بنده به یاد پروردگار خویش باشد این فایده بر آن مترتب است که از معصیت‌ها منزجر گردیده و باعث می‌شود از انواع فساد کناره‌گیری کند. (علل الشرایع، ۲: ۴۸-۵۱، من لا يحضره الفقيه: ۲۲۲/۱)

نماز، انسان را از صفت حرص و علاقه به دنیا نجات می‌دهد؛ *إِنَّ الْإِنْسَانَ حُلُوقٌ هَلُوعًا * إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ حَرُوعًا * وَ إِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مُنْتَهًا * إِلَّا الْمُصْلِيَنَ* (المعارج: ۱۹-۲۲)

تأثیرات مهم تبلیغی نماز از منظر رضوی عليه‌السلام

(الف) تأثیر تبلیغی نماز در فرد و جامعه

اوقات نماز باعث می‌شود افراد جامعه زندگی خویش را با زمان برگزاری آن تنظیم نمایند. در این اوقات گناه کمتر رخ می‌دهد. صدای اذان که ندای توحید و نماد رسمی مسلمانان است، جامعه را تلطیف می‌نماید. نمازگزاران از حال یکدیگر آگاه می‌شوند و به رفع مشکلات یکدیگر می‌پردازند.

(ب) نماز و کاهش جرائم

امام رضا یکی از حکمت‌های نماز را فراموش نکردن خدا می‌داند. فراموش نکردن خدا باعث می‌شود فرد از گناهان منزجر گردد و از انواع فساد کناره‌گیری کند. (گنجینه معارف، ۲: ۸۳۰)

(ج) نماز و افزایش نشاط اجتماعی

اساساً طبیعت نماز، نشاط‌بخشی به جامعه است. نماز، بهویژه